

Knjiga je napisana na veoma raznovrsnoj historijskoj građi koju je autor obogatio egzaktnim podacima i analizama. To nikako ne znači da je knjiga namijenjena samo stručnoj publici. Naprotiv, knjiga obrađuje veoma interesantno vrijeme industrijskog zamaha i vrijeme stvaranja navika u društvu kakve će ostati u sljedećim desetljećima. Stoga ne sumnjamo da će ona pronaći širok krug čitatelja, a posebno nostalgičara kojima će ekonomski polet i bezbrižan život oslikan na njenim stranicama, u vremenu koje trenutno preživljavamo, izgledati kao “dobra stara vremena”. ■

Hana Younis

Norman M. Naimark i Holly Case (ur.): *Jugoslavija i njeni povjesničari. Razumijevanje balkanskih ratova u 1990-im*. Zagreb, Srednja Europa, 2005, 229, preveli: Krešimir Krnic, Draženka Kešić i Silvije Devald.

Knjiga *Jugoslavija i njeni povjesničari. Razumijevanje balkanskih ratova u 1990-im* sadrži 11 članaka čiji su autori dobri poznavaoi balkanske povijesti. Radi se, većim dijelom, o američkim historičarima (među njima su Wayne S. Wucinich i Charles Jelavich), te o nekim evropskim povjesničarima (Arnold Suppan iz Austrije). Ona predstavlja zbornik radova sa konferencije organizirane na *Stanford Department of History*. Radovi su različite znanstvene vrijednosti, ali svi doprinose boljem razumijevanju pojedinih razdoblja jugoslavenske povijesti, posebno uvjeta iz kojih je izrastao rat 1991-1995. godine. Čak i oni radovi koji se bave starijim razdobljima (kao što je rad Bariše Krekića o dubrovačkoj povijesti i diplomatskoj aktivnosti raguških državnika) uspješno se dovode u vezu sa događanjima na prostorima bivše Jugoslavije koncem 20 stoljeća. Neki radovi, poput rada o makedonskom pitanju i nestabilnosti na Balkanu (autor Andrew Rossos) i o problemima identiteta u Srbiji (autor Thomas A. Emmert) bit će jako korisni za bolje razumijevanje budućnosti toga dijela Balkana.

Zbornik govori o ulozi historičara u razumijevanju sadašnjosti i budućnosti postjugoslavenskih zemalja. Prvi dio knjige, naslovljen sa *Slike prošlosti*, posvećen je historiografiji o Jugoslaviji i njenim nasljednicama, te o pojedinim temama koje oslikavaju pojedine fenomene u balkanskoj politici i kulturi, a koji su važni za razumijevanje uzroka rata na Balkanu u 90-im godinama. Dušan J. Djordjević, doktorant povijesti na Stanfordu, gdje završava disertaciju o nacionalnom pitanju u međuratnoj Jugoslaviji, u eseju pod naslovom *Klio sred ruševina. Jugoslavija i njene pret-*

hodnice u novijoj historiografiji, prikazuje opća stremljenja o povijesti jugoslaven-skih zemalja u nekim djelima nastalim u 1990-im godinama u Americi i Britaniji, pri čemu je težište na povijesti 19. stoljeća i prvoj polovica 20 stoljeća. On ukazu-je na određenu marginalizaciju, u kojoj su se našli znanstvenici koji su pokušavali pisati ozbiljna naučna djela, na račun novinara, koji u svojim djelima spajaju “viso-ku učenost sa “terenskim radom” novinskih izvještača i, uglavnom, dominiraju u ja-vnim rasprava općenito u svim kriznim situacijama, ne samo na prostorima Balka-na nego i Istočne Evrope.

Wendy Bracewell u eseju “*Ponosno ime hajduka*”. *Odmetnici kao dvoznačni junaci u balkanskoj politici i kulturi* raspravlja o ulozi odmetnika-junaka u nacional-noj svijesti balkanskih naroda i o predstavama balkanskih odmetnika u zapadnoj lite-raturi. Bracewell raspravlja o tome kakav su utjecaj na razumijevanje ratova u 1990-im imali ovi mitovi o odmetnicima kao junacima. S pravom zaključuje da njegova-nje kulta junaštva i odmetnika u povijesti nije vodilo računa o promjenama koje kroz koje su tokom vremena prolazila balkanska društva.

Larry Wolff u tekstu Uspon i pad “morlakizma”. Južnoslavenski identitet u Dal-matinskoj Zagori analizira susrete između Mlečana i Morlaka (primitivnih slaven-skih stanovnika dalmatinskoga zaleđa, a Bariša Krekić u eseju *Otok mira u nemir-nom svijetu. Državništvo u staroj Raguzi kao paradigma za suvremeni Balkan* poka-zuje kako bi bilo dobro da su se balkanski lideri s kraja 20. stoljeća mogli ponaša-ti poput starih Dubrovčana, koji su u svom Dubrovniku, tom “otoku mira u uzbur-kanom svijetu”, držali se ključnog načela: “Što god činiš, čini to razborito i brini se za posljedice”.

Wayne S. Vucinich u eseju *Transhumanca* govori o ljetnoj seobi seljaka i stoke iz Rudina kod Bileće u okolne planine. Esej obiluje brojnim sjećanjima samog Vuci-nicha i poticajan je za razna antropološka istraživanja.

Drugi dio knjige je naslovljen *Jugoslavija i poslije?* i više vezan uz sam rat u Jugoslaviji. U ovom dijelu se pokušava proniknuti u političke uzroke raspada, ali i ukazati na budućnost država na prostorima bivše Jugoslavije. U eseju *Južnoslaven-sko obrazovanje. Je li postojalo jugoslavenstvo*, Charles Jelavich pokazuje kako ju-goslavenski obrazovni sistem ipak nije bio u stanju izgraditi jugoslavenski identitet. Arnold Suppan također analizira razvoj jugoslavizma u 20. stoljeću (esej pod naslo-vom *Jugoslavenstvo nasuprot srpskom, hrvatskom i slovenskom nacionalizmu. Poli-tički, ideološki i kulturni razlozi uspona i pada Jugoslavije*).

Andrew Rossos, profesor povijesti sa University of Toronto, piše o povijesti Makedonije (*Makedonsko pitanje i nestabilnost na Balkanu*), a Thomas A. Emmert u eseju *Kriza identiteta. Srbija na kraju stoljeća*, fokusira se na problem Srbije na koncu 20. stoljeća.

John V. A. Fine u eseju *Heretička razmišljanja o postkomunističkoj tranziciji Nekadašnje i Buduće Jugoslavije* kao izlaz iz krize u kojoj se našla bivša Jugoslavija nudi stvaranje Nove Jugoslavije. “Na žalost, obnova Jugoslavije još nije na vidiku; Balkan može očekivati još više previranja u godinama koje dolaze. Zato se bojim da će balkanski narodi biti suočeni s desetljećem ili čak i više daljnjih gospodarskih patnji, iskorištavanja od strane međunarodnog finansijskog kapitala, kratkovidnim i sebičnim vodstvom, lokalnom korupcijom, a vjerovatno i više etnički i kriminalno motiviranog nasilja. Ali protusile se moraju pojaviti prije ili kasnije, i tada, pod novim naraštajima, vidjet ćemo i prije kraja dvadeset i prvog stoljeća (uz uvjet da će države i dalje biti bitne u Evropi tog vremena) ono što je toliko značajno u interesu svih naroda, ponovnu uspostavu Nekadašnje i Buduće Jugoslavije” (str. 164). Sasvim suprotno od ovih “heretičkih” razmišljanja profesora Fine misli Gale Stokes (*Rješavanje ratova jugoslavenske sukcesije*). On nudi suprotna, ali također dosta provokativna rješenja za stabilnost na Balkanu. Prema njegovom mišljenju, Jugoslavija kao država je prošlost, a budućnost ovih prostora je u ocrtavanju državnih granica na Balkanu koje će slijediti etnička razgraničenja. “Stabilnost će se ostvariti kada se državne granice prekroje u skladu s etničkim, kao što je to učinjeno u ostatku Evrope (...) Ako nam je europsko iskustvo ikakva vodilja, stvarno, dobrovoljno, multietničko rješenje može se dogoditi na Balkanu tek kada se dovrši proces prekrajanja granica” (str. 175).

Ovaj se zbornik razlikuje od svih ostalih knjiga koje se bave ratovima na Balkanu i raspadom Jugoslavije koncem 20 stoljeća po tome što ona u prvi plan stavlja ulogu historičara, ali ne u stvaranju uvjeta za raspad, nego u tome koliko su oni svojim radovima doprinosili da se ljudi na Balkanu međusobno (ne)razumiju i uđu u rat, i osobito koliko su historičari svojim pisanjem o historiji doprinosili da javnost u svijetu razumije što se to dešava na Balkanu poslije 1991. godine.

Iako neće naći odgovore na sva pitanja koja nudi sam naziv knjige, ipak će ovaj Zbornik biti interesantan profesionalnim historičarima, ali i širem čitateljstvu. Studenti povijesti također mogu koristiti pojedine dijelove kao poticajne za izradu svojih seminarskih ili diplomskih radnji. Vrijednost knjige je i u tome što ona sadrži i radove sa drukčijim ocjenama, pa je ona donekle i polemična. Osim toga, ova knjiga može biti vrlo poučna i za vladajuće elite u zemljama Jugoistočne Evrope, ali i za vladajuće elite u svjetskim velesilama koje utječu na budućnost ovih prostora. ■

Husnija Kamberović